

על העדפה מתקנת בחינוך

נחום בלס, כלכלן, חוקר בכיר מרכז טאוב,

(מאמר לרשימת תפוצה מיום 8.6.15)

בימים אלה משתלבים שני מאבקים של הורים מול משרד החינוך ושניהם גם יחד מצביעים על הבעייתיות שבהגדרת העדפה מתקנת בחינוך ועצמתן של שכבות הביניים.

במסיבת עיתונאים שהתקיימה ב-8.6.2015 הכריזו שר החינוך בנט ושר האוצר כחלון על כך שסוף סוף הושג הסכם להציב עוזרת גננת שנייה בגנים לילדים בני 3-4, ושהדבר ייעשה באופן דיפרנציאלי.

אז קודם כל לבשורות הטובות. המהלך שהוכרז עליו נוגע לקרוב לשני שליש מילדי הגנים שיזכו מהשנה הבאה לכך שבגן תהיה עוד דמות בוגרת שתוכל לחלוק בעול העבודה הקשה איתה מתמודדות עובדות הגן. זהו ללא ספק צעד חשוב בכיוון של שיפור השירות בגני הילדים, ויש לברך על כך.

אך האם יש כאן העדפה מתקנת? זאת כבר שאלה אחרת.

מצב בו אוכלוסיות חזקות ואוכלוסיות חלשות נהנות מאותה רמת שירות הוא מצב בלתי שוויוני בעליל, וזאת הסיבה לצורך בהעדפה מתקנת. אי לכך העדפה מתקנת מתקיימת כאשר אוכלוסיות מרקע סוציו אקונומי חלש נהנות מעדיפות על אוכלוסיות מרקע סוציו אקונומי מבוסס, בין אם מדובר בנגישות נוחה יותר לשירותים חינוכיים ובין אם מדובר בשירותים משופרים ורבים יותר. בצעד הנוכחי אין שום התקדמות באחד משני ההיבטים הללו.

גם בעבר ניתן סיוע להורים ברמות הכנסה נמוכות לשלוח את ילדיהם לגני ילדים הנותנים רמת שירות דומה או זהה לזאת הניתנת לילדי הורים ברמות הכנסה בינוניות וגבוהות, היום, בעקבות ההחלטה האחרונה, הסיוע יינתן לרשויות מקומיות חלשות שיתנו רמת שירות דומה או זהה (מספר הילדים בגן, ומספר העובדות, ציוד, גודל הגן וכד') לזאת הניתנת ברשויות המקומיות היותר מבוססות. זהו כמובן צעד בכיוון הנכון, אך הוא איננו יוצר העדפה מתקנת. זאת הייתה מושגת אם היו קובעים למשל שמספר הילדים המכסימלי בגני ילדים ביישובים חלשים – או כאלה המשרתים אוכלוסיות חלשות – יהיה 25 ולא 30 או שילדים בגנים המשרתים אוכלוסיות חלשות יפעלו עד 1600 במקום עד 1330, או שהגנות העובדות בגנים אלה יהיו בעלות וותק והשכלה גבוהים יותר.

ועוד נקודה שכמעט איש לא שם אליה לב. לפני ההחלטה על יישום חוק לימוד חובה לגילאי 3-4 כל הילדים ביישובים החלשים היו זכאים לפטור משכר לימוד ורובם גם ניצלו זכות זאת. אולם אז אף אחד לא זעק על הצפיפות בגן. כנראה שילדים מרקע סוציו אקונומי חלש צריכים להגיד תודה על עצם הזכות לפטור משכר לימוד, הם דורשים פחות תשומת לב מהגנות ועוזרות הגנות, נגמלים מחיתולים בגיל מוקדם יותר, והעובדות בגנים אלה הן מוכשרות יותר לטפל במספר

רב של ילדים מאשר העובדות בגנים המשרתים ילדים משכבות מבוססות. אחרת
איך נבין שאיש לא דיבר, והארץ לא זעקה על היעדר גנת שניה בגנים לגילאי 3-4
ביישובים באשכולות 1-3?